

OBRтни VESTNIK

strokovni list za povzdigo in napredek slovenskega obrtništva.

»Obrtni Vestnik«
izhaja
mesečno dvakrat, in sicer:
vsakega 1. in 15. v mesecu
ter stane celoletno . . . K 24
polletno . . . » 12
posamezna številka . . . » 1

Oficijelno glasilo „Dež. zveze kranjskih obrtnih zadrug v Ljubljani“
in „Zveze južnoštajerskih obrtnih zadrug“ s sedežem v Laškem trgu
in slovenskih obrtnih društev.

Nefrankirani dopisi se ne sprejemajo. Rokopisi se ne vračajo.
Ponatis dovoljen le z navedbo vira.

Cene inseratom:
 $\frac{1}{3}$ strani pri enkratni objavi
K 24, pri večkratnih objavah
primeren popust.

Uredništvo in upravnništvo:
Ljubljana, Dunajska cesta 20

III. letnik.

V Ljubljani, 16. avgusta 1920.

Štev. 13.

Ivan Rebek.

Zahtevamo svobodo dela.

Kmaloboj preteklo dve leti, kar gledamo obrtniki z velikim upanjem v svojo svobodno Jugoslavijo, upajoč na boljše čase, ker med vojno je hudo trpel obrtni stan. Industriji so bogateli in nabirali milijarde, kmet se je otresel dolgov in postal sam svoj gospodar, le obrtnik je ostal revež. Trpelo je tudi uradništvo, vendar vlada sliši njegovo vpitje, pa mu zboljšuje položaj, da začasno utihne. Poglejmo pa, kaj je vlada storila za obrtnika. Najprej mu je dala naredbo o osemurnem delavniku. V tem je obstojala naprednost naših državnih, njih naklonjenost obrtnemu stanu. Če si hočemo z delom pomagati, nas pa za našo pridnost kaznuje z visokimi globami. V osemurnem delavniku tiči avstrijska pamet. Res delajo v Avstriji, in samo v Avstriji, osem ur, ker nimajo surovin in delajo s praznim želodcem in je za takega še ta delavni čas predolg. Če bi naši državni hoteli dobro državi, bi pospeševali delo, podaljšali delavni čas vsepovsod, posebno pa pri uradništvu.

Obrtniki hočemo delati, hočemo izkoristiti svoje telesne in duševne moči v korist in napredek svojega stanu in tudi države. Mi ne vpijemo po podporah, ne zahtevamo poboljškov od države, mi zahtevamo od nje le svobodo dela. Mi hočemo delati, da zado- stimo potrebam naših sodržavljanov, da dvignemo produkcijo obrtniških izdelkov in tako zmanjšamo uvoz tujih izdelkov, za katere izdajamo sedaj milijone čez mejo v inozemstvo.

To je naša zahteva in od te ne bomo odnehali, da dosežemo njeno izpolnitev. Plačevati moramo davke, zato jih pa hočemo zaslužiti. Zato pa imamo pravico staviti svoje zahteve in dolžnost države je, da jih izpolni. Država mora poslušati nas, svoje davkoplačevalce, ne pa razne hujške in kričače, ki živijo od delavskih žuljev in hujskanja.

Dr. Ladislav Štempihar.

Podaljšanje pomočniške dobe v rokodelskih obrtih.

(Konec).

Po vojski je nastal naslednji položaj. Nešteto mladih, še nesamostojnih obrtnikov se je vrnilo v svoje prejšnje poklice. Med vojsko so se navadili

v mnogih ozirih na brezdelje, uživanje in pohajkovanje, ter stojijo danes, duševno precej demoralizirani pred vprašanjem, ali svoje skrajno pomanjkljivo strokovno znanje izpopolniti ter nastopiti pomočniške službe, ali pa, sklicujoč se na gornji ces. ukaz, prositi za tozadevno dispenzo ter postati samostojni. Praksa nas uči in okrajna glavarstva, posebno na bivšem Štajarskem, to lahko potrdijo, da se večina odloči za drugo alternativo in poskusi srečo kljub vsej pomanjkljivosti strokovnega znanja. Duševno razpoloženje teh mladih ljudi je razumljivo. Pri izvrševanju divjega vojnega obrta se jim je vse mišljenje zavrtelo v nezdravo špekulativnost, brutalna disciplina je večini vcepila odpor proti vsaki še tako upravičeni avtoriteti in ne moremo skoro od njih, ki so toliko doživeli in pretrpeli, pričakovati več samospoznanja in pa, da bi čez noč napravili junaški salto mortale iz naslikane duševno razdrapanosti v globokejšo realnost in solidarnost mišljenja. Ali nesporno je, da si pri tem silno škodujejo sami sebi. Večinoma so med vojsko izgubili še tisto strokovno znanje, ki sta jim ga svoj čas dala delavnica in šola in popolnoma nepripravljeni so za resnejši eksistenčni boj. To bo brezdvomno pokazala že bližnja bodočnost. Ker v svojem poklicu ne bodo mogli uspevati, si bodo eden za drugim morali iskati drugje kruha in mnogi bodo pri tem propadli. Dolžnost uvidevne državne zakonodaje je, da ustavi ta proces. Smatramo predvsem za potrebno, da se nemudoma ukine zgoraj cit. § 1 ces. ukaza z dne 7. decembra 1915; ostale njegove določbe, §§ 2—9 glede vojnih poškodovancev, pa naj se primerno poostrijo. Kakor tudi popolnoma uvidimo socialno krivico, ki se je tem ljudem zgodila, moramo iz strokovnih razlogov in samo v njihovo korist zahtevati, da se omenjena izjemna določila črtajo. Že večkrat smo hoteli storiti ta korak, ali do sedaj nas je vedno gornji ozir zadrževal. Ker pa se vedno bolj množijo slučajni priglasitve rokodelskih obrtov od strani strokovno neizvežbanih obrtnih pomožnih delavcev, moramo to zahtevo odločno in z vsem povdarkom staviti. Mnenja smo, da se s tem nobenemu prizadetih ne bo zgodila posebna krivica. Vsi oni, ki so bili tekom vojaškega službovanja med svetovno vojsko zaposleni v vojaških obrtnih delavnicah ter so tako svoj poklic dalje izvrševali, bodo lahko prosili za izpregled dokaza usposobljenosti po § 14 c., 3. odstavek obrtnega reda in jih že danes lahko

zagotovimo, da bodo brezdvomno, tako obrtno oblastvo 2. stopnje, kot tudi pri oddaji tozadavnega mnenja v poštevi prihajajoče korporacije, z vsemi temi dispencznimi prošnjami ravnali kar najmilejše.

Ali naše zahteve morajo iti celo dalje. Eno-glasne so pritožbe mojstrov, da imajo dandanes pomočniki mnogo premalo strokovnega znanja. Razumljivo je to, če pomislimo, da je bil obrtno-nadaljevalni pouk vsled vojnih razmer prekinjen. Praktično delo v delavnici pa nikakor ne zadostuje in ves trud mojstra ne more nadomestovati onega, ki ga nudi šola. Vsled teh žalostnih razmer so izkušeni predstavitelji obrtnega stanu prisiljeni, zahtevati sploh podaljšanje pomočniške dobe na 6 let ter tozadevno izpremembo § 14, zadnji odstavek obrtnega reda. To zahtevo utemeljujejo v splošnem s tem, da ona višina obrtno-strokovnega izobraževanja, ki je bila svoj čas pri koncepciji § 14 obrtnega reda merodajna, vsled vojnih razmer daleč več ne obstoji, vsled česar je cit. paragraf izgubil svojo npravičenost. Gotovo je, da bo obrtni naraščaj tozadevno izpremembo obrtnega reda sprejel z nejevoljo, posebno v današnjih razmerah, ali podaljšanje pomočniške dobe je nujna in neodložljiva potreba, ako nočemo, da bo obrtni stan v par letih propadel. Pri tem se ne smemo ozirati prav nič na deloma primitivne razmere v drugih delih države; imeti moramo pred očmi samo napredek slovenskega obrtništva.

Prosimo zato nujno in z vsem povdarkom deželno vlado za Slovenijo, da nemudoma vzame to vprašanje v pretres ter v smislu naših upravičenih zahtev izvede predlagano preosnovo obrtnega reda.

Obrtniški zbor v Borovljah.

(Nadaljevanje.)

VII.

Ogorčeni nad postopanjem ministrstva saobračaja stavi se sledeča

resolucija

na obrtnem shodu dne 18. julija 1920 v Borovljah zbrani obrtniki zastopajoči nad 30.000 slovenskih obrtnikov, slovesno in najodločneje protestirajo proti temu, da bi državna železnica, ki je vendar poklicana državi koristne namene podpirati, omalovaževala na tak način obrtni stan, kakor je dokazala s svojim ravnanjem pri rešitvi prošnje deželne zveze obrtnih zadrug za Slovenijo za polovično vožnjo na velevažen državi koristen obrtni shod v Borovljah. Današnji shod sklene, da se odpošlje ta resolucija naravnost na g. ministra saobračaja v Beogradu, kateri naj blagovoli pojasniti vzroke zavrnitve, oziroma nerešitve navedene prošnje; glede na to, ker je znano, da državna železnica vsakej najmanjši strankarski prireditvi dovoli polovično vožnjo.

Obrtno-nadaljevalne šole.

Zveza je predložila dne 4. avgusta trgovski in obrtni zbornici sledečo vlogo:

I.

Št. 370. Z a d e v a: Pospešitev vajenskega pouka.

Iz cele Slovenije zbrani načelniki strokovnih obrtnih zadrug so ob priliki obiska Nj. Visočanstva regenta Aleksandra v Ljubljani na svojem zborovanju dne 27. junija sklenili sledečo

resolucijo.

Uvidevši važnost obrtnega stanu v naši Jugoslaviji, želimo, da se isti spopolni v strokovnem smislu, da zamore tekmovati po naobrazbi z drugimi obrtniki sosednjih držav. V ta namen naprošamo zastopstvo trgovske in obrtniške zbornice, da predloži naše želje v sledečem:

Vpeljejo naj se za Slovenijo podučni tečajji za rokodelske vajence po prestani učni dobi in to za one vajence, ki nimajo prilike obiskovati med učno dobo obrtno-nadaljevalnih šol. Tečaj naj bi trajal 2 do 3 mesece v zimskem času. Poučuje naj se o vseh onih predmetih, ki so potrebni za obrtne stroke. Stroške teh tečajev naj bi prevzela država, ob enem naj bi se manj imovitim delile državne štipendije, da zamorejo tudi ubožni se teh tečajev udeležiti.

Edino na ta način se zamore obrtni naraščaj v splošnem izobraziti, ako se mu nudi prilika na izraženi način, kar bode v prosep obrtnemu stanu in v korist in ponos naši državi.

Ta zelo važna in koristna naprava za prosep obrtnega stanu naj bi bila kot trajen in hvaležen spomin na obisk Nj. Kraljevega Visočanstva regenta Aleksandra v Ljubljani.

Načelnik.

Dne 6. avgusta 1920 je pa odposlala sledečo prošnjo:

II.

Št. 374.

Preblagorodni gospod

Dr. Ivan Tavčar, župan,

načelnik odbora za obrtno-nadaljevalne šole
v Ljubljani.

Blagoizvoli Vaše Preblagorodje vzeti na znanje sledečo

spomenico

ter blagohotno vkreniti, da se prej kot možno uvede zopet prepotreben pouk na obrtno-nadaljevalnih šolah v Ljubljani.

V deželni in okrajni zvezi obrtnih zadrug včlanjeni obrtniki vseh strok uvidevajo važnost obrtnega stanu v naši Jugoslaviji ter želijo, da se isti spopolni v strokovnem smislu, da zamore tekmovati v naobrazbi z drugimi obrtniki sosednjih držav; uvidevajo grozno škodo, ki jo je provzročila svetovna vojska v naobrazbi vajencev in pomočnikov, posebno pa občutijo nepopisno škodo, ker se že šest let ne vrši pouk na obrtno-nadaljevalnih šolah.

Znane so težkoče in ovire, ki so preprečile obvaritev lanskega pouka, a letos, preblagorodni gospod načelnik, se mora brezpogojno dobiti izhod, da se otvorijo obrtno-nadaljevalne šole, ker drugače nastane nepreračunljiva stagnacija v izobrazbi obrtniškega naraščaja, ki bi onemogočila za desetletja vsak napredek obrtništva, ter bi imela za posledico, da bi tuji izdelki preplavili naš trg ter uničili že itak žalostno eksistenco obrtnika.

Da se pride v okom tej veleresni skrbi, mora se otvoriti pouk na obrtno-nadaljevalnih šolah naj potem ta pouk stane kolikor hoče, ker je, ako le še kratek čas s cinčanjem tratimo, ogrožena bodočnost in procvit obrtništva, zajedno pa tudi blagor države.

Edino z rednim poukom zamore obrtni naraščaj v splošnem napredovati, ker le tako bode zamogel v prosep obrtnem stanu in v korist in ponos naše države delati.

Zveza obrtnih zadrug, kot zastopnica vseh mestnih obrtnikov prosi toraj Vaše Preblagorodje, da takoj ukaže prirediti vse potrebno, da se z jesenijo začne redni potok na obrtno-nadaljevalnih šolah.

Z izrazom najglobokejega spoštovanja Vašemu Preblagorodju udani načelnik.

Malovič, načelnik mizarske zadruge
v Novem mestu.

Mizarskim zadrugam v Sloveniji!

Sme se trditi, da je mizarska stroka dokaj razvita v Sloveniji, kajti na bivšo kronovino Kranjsko pripadlo je pred vojno do 700 samostojnih mizarjev. Danes se lahko računa na to ozemlje še vsaj 300 članov prirastka, tako da je v Kranjski tisoč samostojnih mizarjev. Večina teh je včlanjenih v kolektivnih ali splošnih zadrugah, ker kakor je meni znano, obstojita samo dve strokovni mizarski zadrugi in te so v Ljubljani in v Novem mestu, prva je za mesto Ljubljano in druga za pol. okraj Novomeški. Velika večina mizarjev pa še ni organiziranih v nikaki zadrugi, kar kaže sledeči predvojni izkaz katerega je iz prijaznosti poslala Trgovska in Obrtniška zbornica. V Političnem okraju Črnomelj 36, okraj Kamnik 55, Kočevski 47, Kranjski 81, Krški 42, Ljubljanske okolice 71, Litijski 23, Logaški 78, Novomeški 51, Postojniški 75, Radoljivski 70, mesto Ljubljana 53. Skupno 692 mizarskih mojstrov. Register obrtnikov ni pri nobenem okraju. Glavarstvu popoln, ker obrtni referentje se premalo zanimajo za pravilni register. Krivo je temu pogosto menjavanje v teh referatih. Koliko je pa takih ki obrt izvršujejo brez obrtnih pravic na škodo finančni upravi in se v večjo škodo upravičenih mizarjev.

Da pridemo do strokovne organizacije, naj bi se po vseh okrajih osnovala mizarske strokovne zadruge, v smislu odredbe deželne vlade z dne 15. 11. 1919.

Izvršimo to odredbo čim preje, kar bode naši stroki v korist in tudi v prospeh. Pri podelitvi obrtnih pravic se ima pol. obrtna oblast držati tudi mnenja strokovnih zadrug. Kjer sploh zadrug ni, se razume, da ta odredba nima smisla ter se podeli obrtni list samovoljno. Če pa vprašanje pride na splošno kolektivno zadrugo, pa ni načelstvo mizarske stroke, se zadeva ne preišče v smislu obrtnega reda in posledica je, da se podeli obrt nezmožnim, ali s falsificiranimi dokazi opremljenemu mizarju. Preskušnje vajencev se zamorejo pravilno izvršiti le pri strokovni zadrugi, enako velja tudi za mojstersko preskušnjo.

Zadruge imajo nalog, da pazijo na red med pravimi člani in da nadzorujejo one, ki delajo brez obrtnih listov, ki imajo v učenju celo učence, kojim je učna doba neveljavna. Že iz socialnega stališča nam mora biti, da je vajenec le pri upravičnem mojstru v učenju, da se zadostno spopolni v svoji stroki, da postane koristen član mizarske stroke in da dragocena učna leta niso zgubljena. Koliko žalostnih prizorov sem doživel jaz v teku 22 letnega združnega sodelovanja od takih ki so se učili pri neupravičenih obrtnikih, kojim je bila učna doba neveljavna, in so se morale njih prošnje zavrniti potom zadrug. Obrtni zakon od l. 1907 je v tem oziru še bolj strog, deželne oblasti smejo spregledati pomoč-

niško dobo, nikakor pa ne vajeniške. Že radi obrtnega naraščaja je dovolj povoda, da osnujemo povsod strokovne zadruge. Kar velja tu za mizarsko stroko, velja isto za vse druge.

Ko bomo spopolnili našo organizacijo v strokovnem, združnem smislu, bode nam misliti na produktivne mizarske zadruge. Kar je meni znano, obstoja v Kranjski ena sama taka produktivna zadruga namreč na Viču pri Ljubljani in dobro uspeva. Dve enake zadruge v Solkanu in St. Vidu pri Ljubljani so šle radi nespretnega vodstva »rakom zvižgat«. Ne smemo pa prezreti tudi tega, da je bila v Avstriji ravno mizarjem velika konkurenca, kar ni ta dosegla, ji je priskočila na pomoč še Nemčija z zelo dobro razvito mizarsko industrijo katera, ni imela nič manj nego 51 prodajalnih podružnic ali filijalk oziroma zastopstev.

V Jugoslaviji se obeta lepa bodočnost ravno mizarski stroki. To uvidevajo domači in tuji kapitalisti in hočejo v večjem obsegu upeljati tozadevne industrije, kojim naj bi bili domači mizarji novodobni sužnji. Razume se, da nam tega ni moč preprečiti z drugo silo kot z samoobrambo, da se sami poprimemo z vso energijo, in nam bode pač lažje tekmovali z produktivnimi zadrugami, ako bode vsak posameznik delal za sebe in ob enem za vse člane, stem, da bode on sam deležen dobička namesto da bi istega vlekel kapitalist ki se obrta ni učil. Vlada pa če bode imela kaj smisla za socialno vprašanje, nas mora v tem oziru podpirati in nam dati prednost pred kapitalističnimi izsesovalci. Močna organizacija zamore to preprečiti in še kaj več drugih ugodnosti sama sebi isposlovati. Osnujmo si okrajne mizarske zadruge v prvi vrsti. Zatem naj sledi pokrajinska zveza vseh miz. zadrug.*) Zasukamo si na ta način lepšo bodočnost!

*) Opomba ured.: Tozadevne predloge je že predložila zveza zadrug in so vsa priprav. dela v polnem teku.

Dr. Ladislav Štempihar.

Dispensa pri rokodelskih obrtih.

V zadnjem času se vedno bolj množijo takozvane dispensne prošnje obrtnih pomožnih delavcev, ki se že želijo osamosvojiti, ali ne morejo doprinesiti dokaza usposobljenosti v smislu § 14 obrtnega reda, bodisi, da so tekom svetovne vojske izgubili dokazila o dovršenem učnem razmerju, o prestani preizkušnji za pomagalca ali o predpisani pomagalški uporabi, oziroma se vsled vojnih razmer sploh niso podvrgli navedeni preizkušnji in večinoma tudi niso bili predpisano dobo treh let zaposleni kot pomočniki. Gre pri večini teh primerov za vojne udeležence, ki so bili več let odtegnjeni svojemu obrtnemu poklicu in so pri tem izgubili mnogo ročne spretnosti in skoro vse teoretično strokovno znanje. Obrtni red določa v § 14 c, da sme politična deželna oblast po zaslišanju strokovnih korporacij izpregledati doprinos gori navedenih dokazil, ali osnovna misel cit. paragrafa je vendarle, kar je jasno razvidno že iz besedila samega, da se izpregled ne sme podeliti na račun strokovne usposobljenosti, ampak naj samo omogočuje nastop obrta onim, ki kljub predpisani predizobrazbi iz kateregakoli vzroka ne morejo predložiti tozadevnih izprijčeval, z drugimi besedami, izpregled

naj ima samo formalen značaj. N. pr. ako obrtni pomožni delavec ne more predložiti rednega delavskega izpričevala o triletni pomočniški dobi, ker je mojster umrl, ne da bi ga bil izstavil. Potemtakem je treba vprašanje izpregleda presojati vedno skrajno previdno, ter obrtna oblast ne sme pri tem napraviti nobene koncesije resnični usposobljenosti.

Pred vojsko je bila navedena strogost edino umestna. Ko je med vojsko izšel ces. ukaz z dne 7. decembra 1915, avstro-drž. zakonik, št. 364, ki olajšuje nastop obrta za vojne udeležence in posebno za vojne poškodovance, je bilo s tem gornje načelo prebito, ker je bila zdaj dana možnost izpregleda brez stvarne upravičenosti, samo na podlagi vojaške službe tekom vojske, ter se zdaj venomer skuša prenesti to v zakonu neutemeljeno liberalno naziranje tudi na druge predpogoje za nastop obrta, skratka, predvojno dispenzo se skuša postaviti na drug temelj ter ji odvzeti njen dosednji strogo formalni značaj.

Upoštevati moramo vsekakor izpremenjene razmere, ki so nastale po preobratu. Gre za obnovo obrtne produkcije. Nešteto samostojnih obrtnikov je pustilo življenje na bojnem polju, nešteto je invalidov, ki so nesposobni za izvrševanje svojega predvojnega obrtnega poklica ter si morajo iskati zaslužek pri fizično manj utrudljivih poklicih. Večina pomočnikov je vsled vojnega službovanja zaostala ter ji manjka ta ali drugi predpogoj za samostojno izvrševanje obrta. Ali pri vsem upoštevanju teh okolnosti moramo vztrajati na stališču, da nikakor ne gre, v dispenznem vprašanju popustiti ter omogočiti nastop obrta osebam, ki svoji nalogi niso kos ter bi prejalislej morale podleči v konkurenčnem boju.

Obrtne zadrage, ki imajo glasom § 14 c, 2. in 3. odstavek obrtnega reda v dispenznih primerih podati svoje mnenje, naj bi zato ta izvajanja natančno upoštevale. Izpregled učnega izpričevala naj predlagajo samo, ako je drugače nesporno dognano, da je prosilec dovršil učno razmerje, izpregled izpričevala o preizkušnji za pomagalca samo tedaj, ako je za drugi osebno znani prosilec strokovno v taki meri usposobijer n. pr. na podlagi mnogoletne pomočniške uporabe, da je smatrati preizkušnjo za pomagalca za nepotrebno. Pri tem bodi povdarjeno, da onim prosilcem, ki so dovršili učno razmerje, predno je stopila v veljavo obrtna novela z dne 5. februarja 1907, avstro-drž. zak. št. 26, to je pred letom 1908, ni treba predložiti izpričevala o preizkušnji za pomagalca, na kar zadrage semtertja pozabijo. Glede pomanjkljivosti pomočniške dobe bi bilo postaviti načelo, da mora biti pomočniška doba, če ne z rednimi delavskimi izpričevali, pa na drug način brezdvomno izkazana n. pr. s tovarniškim delom. Glede vračunanja vojaške službe tekom vojske bi bilo zastopati stališče, da je pri obstoju drugih predpogojev v prvi vrsti priporočiti one prošnje v ugoditev, iz katerih je razvidno, da je prosilec tudi pri vojakih izvrševal svoj obrtni poklic, kot čevljar, krojač, kovač, mehanik itd. Druge prošnje, ki se opirajo samo na dejstvo vojaškega službovanja, pa bi bilo presojati kar najprevidnejše ter predlagati uporabe ces. ukaza z dne 7. decembra 1915. avstro-državni zakonik, št. 364 samo v najbolj upoštevni primerih, pri izkazani invalidnosti pri dovršitvi strokovnih šol, ako je prosilec že starejši itd. Dogaja se namreč pogosto, da 20-letni mladeniči vlagajo dispenzne prošnje, ki jih morejo podpreti samo z učnim izpričevalom ter z iz-

pričevalom o preizkušnji za pomagalca, medtem ko jim manjka vsa praktična uporaba. V sličnih primerih je popolnoma neumestno, predlagati izpregled. Upoštevati pa je pri teh prošnjah seveda tudi lokalne razmere, ter pri prosilcih, ki nameravajo izvrševati obrt na deželi, v vaseh, ter pri katerih ni verjetno, da bi se hotelo prejalislej preseliti v mesto, uporabljati milejše merilo, kot pri prosilcih v mestih.

Le na ta način, ako bodo obrtne oblasti in strokovne korporacije postopale v dispenznih primerih kar najstrožje, smemo upati, da se bo mali obrt obdržal na primerni višini ter da bo ostal nadaljnega razvoja zmožen.

Inž. chem. Srečko Ferjančič:

O občin načelih začasne nemško-slovenske kemiške terminologije.

(Dalje).

B. Ureditve.

Po nemški terminologiji, katera je zelo bogata in razvita izredno visoko. Nemški terminologiji je privajena večina naših interesentov — tudi oni, ki so se izobražali v nenemških deželah.

C. Sestavine.

1. Internacionalne besede.

Kako se bomo približevali našemu najvišjemu cilju internacionalni terminologiji?

Internationalna terminologija bo prevzela vse one besede, katere bodo v času, kadar bo stopila v občo rabo, že v rabi pri vseh tedanjih kulturnih narodih. To bodo predvsem besede, ki izhajajo iz jezikov, kateri bodo takrat mrtvi — v glavnem latinske in grške, pa tudi starinskonemške, besede iz orientalskih jezikov i. dr. Pomen teh besed že (skoro) stoji in se ne premika več, te besede nam torej opredeljuje pojme posebno točno, četudi mnogokrat ne ravno tistih, ki so jih značile v svojem jeziku. (Primeri grški »oxys« = šilast, pozneje znači »kisel«, danes pa označujemo v organski nomenklaturi z dvozložko »ozy« samo kisikovsebnost kake substance).

Da ne bomo spravljali naše terminologije v nesklad z internacionalno, da bi se n. pr. kako slovansko deblo zamenjavalo z enakodonečim grškim itd., moramo prevzeti vse besede, ki so že pomednarodele. To niso samo skoro vse latinske, grške in iz orientalskih jezikov prevzete, temveč tudi moderni kulturni narodi posojajo drug drugemu besede. Primeri nemški »Koks«, »Chassis«, francoski »le wagon«, »le becherglas« (izg. bešerglā), »la natrolauge« (izg. natronlóž) — teh dveh izrazov nam baš ni treba prevzemati, ker je naš jezik bogatejši v izrazih nego francoski. — Pretirano stvarjenje novih izrazov torej ni samo nepotrebna potrata energije (v tem smislu se je izrazil že Ivan Šubic v »Elektriki«), temveč nas celo oddaljuje od našega končnega cilja, od enotne terminologije. Treba, da obdržimo latinske in grške izraze in ne posnemamo Hrvatov, kateri so tekmujoč z Madžari, gnali svoj purizem tako daleč, da so Hrvatili besede kakor elektrika, inženjer, chrom itd. in s tem napravili po eni strani konfuzije po drugi pa pripomagovali, da se je dalje razpaslo nemškutarenje — ker

nemščinine internacionalne (in nacionalne) izraze je razumel vsak interesent.

2. Samorasla terminologija.

Poleg teh internacionalnih besed ima vsak kulturni narod še svoje lastne izraze, katere so si sestavili obrtniki, delavci itd. V narodih in krajih, kateri so se bavili stoletja in stoletja z isto obrtjo, so si ustvarili neuki ljudje lastne izraze, bodisi da so si jih izposodili iz tujega jezika, bodisi da so jih označili per analogiam z imenom kakega pojma vsakdanjega življenja. V stoletjih se je živi jezik izpremenil, ime vsakdanježivljenskega pojma je prišlo iz rabe ali se je izpremenilo, obrtni termini pa so ostali v svoji stari obliki katera je zdaj postala iz homonyma enoumen terminus pri kojemu ni več nevarnosti, da bi se ga zamenjalo z vsakdanjimživljenskim pojmom. Tako je nekoč značilno nemško »schalten«: »ukreniti, (da se nekaj zgodi«, pozneje »vriniti v vrsto med druge«, danes je pa to pravcati elektrotehniški terminus za katerega neobhodno potrebujemo posebnega debila. Eden najlepših primerov take samorasle terminologije je nemškarudarska terminologija; na njej vidimo prav jasno, da je samorasla terminologija vedno popolnoma v duhu jezikovem.

Jugoslovani smo predvsem kmetijski narod zato imamo prav lepo samoraslo kmetijsko terminologijo, obrtne in znanstvene pa bore malo in še tistem je zmešnjava od kraja v kraj. Tako se iste reči pravi v enem kraju »kozarec«, v drugem »kupa«, v tretjem »čaša«, v četrtem »kravža«, petem »glaž«, v šestem še drugače. Vendar je treba, da nabiramo vse te izraze da se nam ne porazgube, temveč da jih vporabimo v diferenciacijo pojmov in s tem obogačenje jezika.

V to svrhe zbiramo slovenske besede, dokler so še žive v ustih Slovencev. Nabirajo in izdajajo jih poštarji, železničarji in tudi kemiki hočemo stopiti na plan. Naj nam slede vse druge stroke! Nikar ne tožimo in ne tarnajmo, da za ta in ta izraz v slovenščini »ni besede«! Koliko besed ima naš jezik, samo premalo znane so! Najti jih je treba, zbrskati in na dan privleči iz njih kotov in špilj iz »starih špehov« in »odročnih krajev«. (Mimogrede omenim, da so bogati zakladi take samorasle terminologije [zlasti gradbeniške] v Beli Krajini in v bohinjskih Gorjušah; treba jih je nemudoma rešiti). — Samoraslo nemško rudarsko terminologijo bi mogli nadomestiti pravzaprav samo z jugoslovensko terminologijo, katera naj se je enako samosvoje razvijala skozi stoletja; takove samorasle jugoslovenske rudarske terminologije pa ni, ker so bili naši ljudje v rudnikih vedno samo za težake. No, z dobesednim prevajanjem n. pr. nemških imen raznih rud se ne bomo mučili, če nimamo pristno domačega imena vzamemo internacionalno ime in rečemo za »Grauspiessglanzer« lepo »antimonit«.

3. Predidoča dela.

Mnogo gradiva je že zbranega in rabljenega v učnih knjigah in v praksi vendar to gradivo ni vselej dovolj »presejano«. Klasiki na tem polju so Ivan Tušek, Fran Erjavec, Janez Zajec in Matej Cigale ostalih delavcev je skoraj preveč, da bi jih tukaj našteval.

4. Izposojanje.

Treba si torej mnogo izrazov izposoditi, in treba bo tudi kovati nove izraze — že iz tega vzroka,

ker se naša veda in tehnika neprestano razvija, stvarja nove pojme in mi moramo gledati, da ostanemo s tem razvojem vstric.

Odkod in kako izposojamo?

1. Iz srbohrvaščine: Na vsakem naših znanstvenih zavodov se bo v prvih časih razvila posebna terminologija — tudi med Zagrebom in Beogradom bodo še nekaj časa razlike. Gledati moramo da pridemo Hrvatom in Srbom nasproti, ki iščejo izraze, da ne naredimo s svojimi izrazi nepotrebnih zmed, da pospešimo mesto diferenciacije plemen — diferenciacijo pojmov.

2. Iz bolgarščine: Jezik in ljudje so jako praktiški, jezik je vrlo pripraven za sestavljenke toda to polje je tam še malo obdelano in za enkrat so bolgarske zadeve zelo opasne. Bodoča enotna terminologija bo pa še pritegnila tudi bolgarske izraze.

3. Iz severoslovanskih jezikov: Ker ne stremimo proti enotni slovanski terminologiji, lahko severnim Slovanom izraze »premaknemo«, to se pravi prenesemo njihove izraze v naš jezik tudi v nekoliko drugem pomenu nego ga imajo v izvornem jeziku. Takšna »premaknjenost« je tudi med našimi in njihovimi izrazi za vsakdanje življenske pojme.

a) Iz srbsčine: Jako malo.

b) Iz češčine: Češki izrazi se dajo težko prilagoditi duhu našega jezika. Češka terminologija nima posebno točno diferenciranih pojmov in se navzlic svojemu vnanjemu purizmu zelo naslanja na nemško. Zato moramo biti pri izposojanju previdni. Večkrat pridejo k nam češke besede izgovorjene po češko, in tvorijo pri nas besede n. pr. cífka (češko cívka = cevka) Spule; a nekatere se bodo menda vdomačile.

c) Iz poljščine: Poljska terminologija je zelo samosvoja, ima pa nekaj dobrih izrazov, ki jih lahko »premaknemo«, n. pr. koleja je v poljščini železnica, v ruščini pri nas:?

d) Iz ruščine (in ukrajinsčine): Iz ruščine smo že dozdej prevzeli zelo mnogo besed, ker se ruski izrazi izhajajoč večinoma iz staroslovenščine, prav dobro prilagode našemu jeziku. Ruski je jako bogat in gibčen ter ima mnogo samoraslih izrazov; razun tega bo morda postal slovanski dorazumni jezik.

Za izposojanje pridejo torej v poštev po vrsti: srbohrvaščina, ruščina, češčina.

4. Iz nemščine: Ima najrazvitejšo kemiško terminologijo. Nekaj besed si bomo hočeš — nočeš izposodili. V originalni obliki prevzamemo imena mnogih katranovih barvil; predno prevzamemo še druge izraze, poskusimo rajše romanske, kar ti se bolj podado v naš jezik.

5. Iz madžarščine: Hrvatje imajo nekaj izposojenk nadaljnje izposojanje je nepotrebno. Isto velja za turške, novogrške, rumunske itd.

6. Iz italijanščine: Nekaj izposojenk.

7. Iz francoščine: Mnogo francoskih izposojenk in prestavljenk imajo Srbi.

8. Iz angleščine: Trgovski artikli, tehniški izrazi.

9. Iz drugih jezikov: Trgovski artikli.

Mnogo preglavic nam bodo delale nekatere nerodne izposojenke, ki so se že vdomačile n. pr. »obrat« za »Betrieb«. Pri takih je treba dobro prevdariti ali naj se ima z njimi težave še naprej ali naj se jih nadomesti z boljšimi besedami.

5. Stvarjenje novih izrazov.

Če z izposojenkami tudi še ne izhajamo ali če izposojenk ne moremo primerno prikrojiti, še ni treba takoj »klanfati« novih izrazov. Nemški in drugi stavki se glase v slovenščini večkrat jako nerodno in imajo zelo težavne izraze, če jih prevedemo dobesedno. Kdor pa se je navadil tudi misliti v slovenskem ali jugoslovenskem jeziku, kdor tudi takrat ko govori naš jezik, vidi pred svojim duševnim očesom ne tiste odgovarjajoče nemške besede, temveč one substance in procese, o katerih govori, ta se bo prav lahko in lepo ognil marsikaterega okornega izraza in bo predal isto misel boljše s svojimi besedami, nego z dobesednim prevodom tujejezičnega stavka z vsemi njegovimi težavnimi termini.

Kadar nam pa res ne ostane drugega kot da kujemo nove besede, tedaj skušajmo, da ostanemo v duhu jezika. Pri »kovanju« razločujemo: a) kovanje besed iz debel, ki jih jezik že ima, b) uvajanje novih debel.

1. Starejši nemški znanstveni izrazi so navadno nastali iz latinsko-grško-romanskih, ali dobili svoj sedanji pojem istočasno z njimi; moderni pa so nastali samo v nemščini. Zato starejše izraze lažje prevedemo nego novejše, ki se večkrat naslanjajo na tehniške pojme (Loslösung, Umlagerung). — Izvedenke še gredo, ker izvedenke tvori naš jezik lahko in dobro. Težave delajo le nekateri predzlogi n. pr. los —, rück —. Glavni križ je s sestavljenkami. Kakor sem že omenil, bo bodoči jugoslovenski jezik mnogo lažje tvoril sestavljenke, nego naša sedanja narečja (že danes jih tvori srbohrvaščina lažje nego slovenščina). Zlasti bo večala to zmožnost v uporabi jezika v trgovini, kjer so kratke in točne — telegramske — označbe vedno dobrodošle. Saj tudi nemški jezik nekdanj ni imel te sposobnosti sestavljanja v toliki meri kot danes in je bolj vporabljal izvedenke; mnoge sestavljenke današnje nemške tehnike bi se bile pred 200 leti činile drzne in slabodoneče.

Če v sedanjem stanju jezikovega razvoja ne moremo napraviti sestavljenke, je treba, da jo nadomestimo:

a) S tem, da zvežemo osnovni in določilni samostalnik potom predloga, na ta način nastal skupek besed je v rabi neroden, toda svoj pojem zadene izvrstno. Prim.:

Absorptionsapparat: aparat za absorpcijo (absorbiranje).

Absorptionsmaschine: stroj na absorpcijo.

b) Nadomeščamo sestavljenke z izvedenkami: praktiško, toda ne zelo točno; pozor na končnice in predzloge!

c) Večkrat moremo nemško sestavljenko dobro prenesti v slovenščino na ta način, da stavimo po osnovni besedi določilno besedo v obliki samostalnika. N. pr. Scheidetrichter. Livnik = ločilec. Kjer se v praksi rabi beseda čestokrat, tam se lahko izpušča enega samostalnikov in reče kratko »livnik« ali točneje »ločilec«!*)

2. Uvajanje novih debel: Nekateri realni pojmi, n. pr. »schalten«, neobhodno zahtevajo lastnega debela, ki ga moramo izbrati tako, da ne moremo zamenjati izvedenk iz novega debela z že znanimi besedami. Navadno morajo stare besede novemu debelu in nje-

govim izvedenkam napraviti nekoliko prostora. Tako n. pr. predlagam jaz za »schalten« novo deblo, recimo ta čiti. Iz tega tvorimo: vtačiti, iztačiti, raztačiti... »Schalter« bi bilo potem »tačka«; s to besedo označajo Hrvatje »Punkt«, pa temu lahko rečejo »pika«, in navsezadnje je Schalter elektrotehniškem smislu in tudi v vsakdanjem življenju tudi nekak »punctum« (prim. »Schalter« na steni).

Na vse te razne načine moramo spraviti skupaj toliko besed, da zamoremo natanko ločiti podobne pojme, da n. pr. najdemo točen prevod za vsakega izrazov: Anlage, Anstalt, Fabrik, Werk...; abmessen, beimessen, vermessen, zumessen...

Pa tudi potem se naš izraz navadno ne bo še do zadnje pičice strinjal s prepisanim nemškim. Zato je treba, da rabimo terminologijo cum grano salis in razumej nas bo vsak interesent v našem narodu navzlic Prešernovim stichom, ki sem jih vzel za motto.

V Ljubljani, dne 18. aprila 1920.

Zadružna naznanila.

Obrtna banka v Ljubljani bo imela svoj ustanovni občni zbor v ponedeljek dne 23. avgusta 1920 ob 11. uri dopoldne v veliki dvorani mestnega magistrata v Ljubljani, z običajnim dnevnim redom. Potrdila o dodelitvi delnic je položiti pri Ljubljanski kreditni banki v Ljubljani in njenih podružnicah v Borovljah, Celju, Mariboru in Ptujju.

Zborovanje vseh zadružnih načelnikov in predsednikov obrtnih društev v Sloveniji se bode vršilo v nedeljo dne 5. septembra 1920 v Celju, na katero nujno opozarja in vabi zvezni načelnik: Franchetti.

Razno.

Mizarsko orodje. Urad za pospeševanje obrti je prejel iz Dunaja nekaj kompletnih garnitur mizarskega orodja, katere bo porazdelil med obrtnike. Interesenti, ki žele prejeti celo garnituro naj takoj zaprosijo ustmeno ali pismeno pri Uradu za pospeševanje obrti v Ljubljani, Dunajska cesta 22, od 8—12 ure dop. Priglasiti je treba najkasneje do 25. t. m. Na poznejše priglasitve se ne bo mogoče več ozirati.

Dobava kopit. Urad za pospeševanje obrti ima na razpolago nekaj garnitur kopit. Interesenti-obrtniki naj priglasitve svoje potrebščine najkasneje do 25. t. m. pri Uradu za pospeševanje obrti v Ljubljani, Dunajska cesta 22 od 8—12 ure dop.

Deželna zveza kranjskih obrtnih zadrug v Ljubljani in slovensko obrtno društvo v Ljubljani priredita v nedeljo, dne 8. septembra 1920 (praznik) vrtno veselico v »Narodnem domu« v Ljubljani v korist organizacijskih namenov, na kar se naj blagovolijo druga društva ozirati.

Obrtno društvo v Novem mestu priredi 22./8. vrtno veselico z srečolovom, plesom in drugo zabavo na vrtu gostilne Müllerjeve poleg kolodvora, v dobrodelni namen za ponesrečenega člana na železnici. Pričetek ob 3. uri popoldan. Obrtniki odprite srce, da stem revežu otirate solze!

Obrtna razstava hrvatskega radiša v Zagrebu se otvori 18. avgusta in traja do 3. septembra t. l. Urad za pospeševanje obrti v Ljubljani izposloval je

*) Izraz »ločnik« za »Scheidetrichter« spominja na lok = Bogen.

pri obratnem ravnateljstvu južne železnice legitimacije za enkratno polovično vožnjo III. razreda osebnega vlaka od poljubne postaje južne železnice v Zagreb in nazaj. Obrtniki, obrtna društva in zveze, ki se hočejo udeležiti te razstave, naj se obrnejo takoj na Urad za pospeševanje obrti, ki izdaja te legitimacije. Želeti je, da se obrtniki udeležijo ta razstave v obilnem številu.

Vprašanja in odgovori.

G. Jožef Uhar - ju, kovaškem mojstru v Gorjah nad Bledom. Na Vaše vprašanje je tukajšnja zadruga kovinarjev izjavila, da se računa glede na veliko draginjo vseh surovin in potrebščin glede za podkovanje z novimi malimi podkovami 25 K, z novimi srednjimi podkovami 30 K, z novimi velikimi podkovami 35 K, podkovanje z zaprtimi novimi malimi podkovami 40 K, z novimi velikimi podkovami 50 K.

Izdajatelj konzorij »Obrtnega Vestnika«.
Odgovorni urednik Engelbert Franchetti.
Tiskarna Makso Hrovatin v Ljubljani.

24-10

Toaletno in brivsko milo

!! na drobno in debelo se dobiva !!
pri načelniku brivske zadruge !!
v Ljubljani, Dunajska cesta 20. !!

24-17

Tovarna in livarna sifonskih glavic in strojev. - Priporoča vse potrebščine za tovarne sodavode, kakor: glavice, dele strojev, gumi, sumporne ter oglenčeve kiseline, esenco za limonado in barve.

F. R. Rotter, Osijek 3.

3-1

Baterije žarnice vseh tipov
elektrotehn. predmeti
Gen. rep. za kraljestvo SHS
Janko Pogačar Ljubljana Mestni trg 25

JADRANSKA BANKA

Delniška glavnica: K 30,000.000.—. Rezerva nad K 10,000.000.—.

Podružnice: Dubrovnik, Dunaj, Kotor, Ljubljana, Metkovič, Opatija, Split, Šibenik, Trst, Zader.

Ekspozitura:
Kranj.

Brzjavni naslov:
Jadranska.

Sprejema: vloge na knjižice, vloge na tekoči in žiro-račun proti najugodnejšemu obrestovanju. Rentni davek plača iz svojega.

Kupuje in prodaja: menice, devize, vrednostne papirje itd.

Izdaja: čeke, nakaznice in akreditive na vsa tu- in inozemska mesta.

Daje predujme: na vrednostne papirje in na blago ležeče v javnih skladiščih; daje trgovske kredite pod najugodnejšimi pogoji.

Prevzema: borzna naročila in jih izvršuje najkulantneje.

12-12

Čevljiarska zadruga z o. z. v Žireh

— nad Škofjo Loko —

izdeluje vsake vrste

od priprostega do najfinejšega izdelka ter prevzema v izvršitev vsako količino po naročilu točno, solidno in po sedanjim razmeram primernih cenah. Izvoz vsepovsod.

Priporoča se slavnemu občinstvu za mnogobrojna naročila. 24—19

24—8 **ANTON TONEJC & Comp.**

Glavna zaloga Rogaške kisle vode za Štajersko in Koroško vedno vseh vrst v zalogi. Kupuje in prodaja vse vrste deželnih pridelkov. Maribor, Mlinska ulica št. 23.

Srečko Potočnik

Ljubljana, Šelenburgova ulica 6, I. nadstropje.

Razpošilja za celo Jugoslavijo kroje za krojače in šivilje, ki si žele novih, modernih krojev.

Poslati je treba le mero in dobi se v najkrajšem času obleko, površnik, plašč, kostum ali krilo moderno napravljeno.

==== **Kroj po meri.** ====

24—24

MATIJA PERKO

stavbeni in pohištveni mizar v Zg. Šiški pri Ljubljani, Celovška cesta 24—19

vporablja v svojem obratu samo najboljše blago.

Izvršitev točna. — Cene zmerne. — Za izvršena dela se jamči.

Pravi firnež

v priznano najboljši in zanesljivi kakovosti.

Vse vrste barv, suhih in oljnatih, barve za obleke, mavec (gips), mastenec (Federweiss), ameriškansko strojno olje, prašno olje, karbolinej, steklarski in mizarski klej, pleskarske, slikarske in zidarske čopiče, kakor tudi druge v to stroko spadajoče predmete

ima še vedno v zalogi tvrdka:

Medic, Rakovec & Zankl

družba z o. z.

Preje **A. ZANKL sinovi,**

-- **Ljubljana.** --

Ceniki se sedaj ne pošiljajo.

20—19

I. in največja jugoslovanska tovarna za barvanje, kemično čiščenje, pranje in svetlo-likanje perila.

➔ **Barva** vedno vsakovrstno blago,

➔ **čisti** obleke,

➔ **pere** vsakovrstno perilo in hodi brezplačno na dom iskat,

➔ **svetlo lika**

ovratnike, zapestnice, srajce.

Jos. Reich.

Tovarna: Poljanski nasip števil. 4.

Podružnica: Šelenburgova ulica 4.

Poštna naročila se točno izvršujejo.

Nujna dela se takoj izvršujejo.